

اهمیت تعلیم و تربیت برای پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی

فائزه اربابی^۱، سمانه بیکی^۲، سمیه بلوچی^۳

۱. کارشناسی ارشد، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه بین‌المللی، چابهار، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. کارشناسی ارشد، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه بین‌المللی، چابهار، ایران.

۳. کارشناسی ارشد، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه بین‌المللی، چابهار، ایران.

فصلنامه راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره پنجم، شماره بیستم، زمستان ۱۴۰۲، صفحات ۷۵-۸۸

چکیده

تعلیم و تربیت به‌عنوان یکی از عوامل اساسی توسعه انسانی و اجتماعی، نقش بسیار حیاتی در شکل‌گیری شخصیت و رفتارهای افراد ایفا می‌کند. این موضوع از اهمیت ویژه‌ای در مراحل ابتدایی زندگی افراد برخوردار است، زیرا اساس ارزش‌ها و رفتارها در این دوره‌های زمانی می‌ریزد. یکی از چالش‌های مهم در فرآیند تعلیم و تربیت، پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی است. خشونت در مدارس ابتدایی به‌عنوان یک پدیده ناخواسته و نگران‌کننده، جوانان را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. این خشونت می‌تواند از انواع مختلفی نظیر جسمی، روانی یا کلامی باشد و موجب اثرات منفی بر روحیه و یادگیری دانش‌آموزان گردد. عدم پرداخت به این موضوع می‌تواند باعث تشدید مشکلات اجتماعی و تحصیلی گردد و به تداوم چرخه خشونت در جامعه منجر شود. پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی از اهمیت چندگانه‌ای برخوردار است. این اهمیت از جنبه‌های مختلفی نظیر ارتقاء سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان، افزایش کیفیت تعلیم و تربیت، ترویج ارتباطات مثبت و افزایش انضباط در محیط مدرسه ناشی می‌شود. همچنین، تأثیر مثبت این پیشگیری بر جامعه در آینده نیز چشمگیر خواهد بود. مقاله حاضر به بررسی اهمیت تعلیم و تربیت در پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی می‌پردازد. با تأکید بر نقش تربیتی مدرسان و اهمیت ایجاد فضاهای آموزشی مثبت، مقاله به بررسی راهکارها و استراتژی‌هایی برای کاهش خشونت در مدارس پرداخته و اهمیت اقدامات پیشگیرانه را برجسته می‌کند. این تحقیق با هدف افزایش آگاهی جامعه و تأکید بر اهمیت سرمایه‌گذاری در حوزه تعلیم و تربیت به‌منظور ساختار سازی جامعه‌های سالم و پویا ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: تعلیم و تربیت، خشونت، دانش‌آموزان، آموزگار، مدارس ابتدایی.

مقدمه

فرآیند تعلیم و تربیت به عنوان پایه‌ای اساسی در ساختار جامعه، با چالش‌ها و مسائل گوناگونی روبرو است. یکی از چالش‌های مهم و اساسی که اثرات عمیق و مستقیمی بر جامعه دارد، پدیده‌ی خشونت در فضای مدارس ابتدایی است. خشونت می‌تواند به شکل‌های گوناگون ظاهر شود، از جمله فیزیکی، روانی، و حتی تلفن همراه یا فضای مجازی. به همین دلیل، ضرورت آموزش و پیشگیری از خشونت در محیط آموزشی امری حیاتی و ضروری به حساب می‌آید. در دنیای مدرن و پویای امروزی، فرآیند آموزش نه تنها باید به انتقال دانش و مهارت‌ها اکتفا نکند، بلکه مسئولیت پرورش شخصیت و اخلاق اجتماعی نیز به عهده دارد. به این ترتیب، آموزش به عنوان یک وسیله قدرتمند می‌تواند در پیشگیری از پدیده خشونت در محیط مدرسه نقش مؤثری ایفا کند. (جدبایی، ۱۴۰۲).

از منظر کاربردی، ابزارها و راهکارهای مختلفی برای کاهش خشونت در مدارس ابتدایی تدوین شده است. این ابزارها شامل برنامه‌های آموزشی، وسایل ارتباطی، و سیاست‌های تربیتی مدرسه می‌شوند که هدف آن‌ها ایجاد یک محیط آموزشی سالم و دوستانه است. استفاده از فناوری اطلاعات، ارتقاء مهارت ارتباطی، و ترویج مشارکت فعال دانش‌آموزان نیز از جمله راهکارهای کاربردی است که به منظور کاهش خشونت در مدارس ابتدایی مطرح شده‌اند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱). کودکی که شروع به رفتار خشونت‌آمیز می‌کند، اغلب این کار را در دوره‌های زمانی بدون ساختار و بدون نظارت انجام می‌دهد. آمارهای مربوط به دادگستری نوجوانان نشان می‌دهد که به دلیل عدم نظارت بعد از مدرسه، خشونت جوانان بین ساعت ۳ تا ۷ بعد از ظهر به بالاتر از حد متوسط می‌رسد. خشونت مدرسه نیز با دگرگونی جوامع مرتبط است. تغییر مداوم جمعیت شناختی مدارس ابتدایی اغلب منعکس‌کننده تحولات بزرگ‌تر است؛ زیرا جوامع دستخوش تغییر در اندازه، رفاه اقتصادی و ترکیب نژادی و قومی هستند (پورتر، ۱۹۹۴). در تلاش برای تقلید از قهرمانان روی صفحه‌نمایش، کودکان می‌توانند به اعمال خشونت‌آمیز متوسل شوند. کودکانی که قربانی تمسخر یا تمسخر شده‌اند ممکن است به خشونت متوسل شوند. آن‌ها احساس می‌کنند که این به آن‌ها قدرت می‌دهد و منفی بودن آن‌ها را پنهان می‌کند. کودکان همچنین به اشتباه رفتار خشونت‌آمیزی از خود نشان می‌دهند تا تأیید همسالان و جنس مخالف را جلب کنند. مشاهده رفتار توهین‌آمیز یا خشونت‌آمیز در خانه، به‌ویژه بین والدین یا سرپرستان، می‌تواند باعث خشونت کودکان شود. آیا علائم هشداردهنده‌ای وجود دارد؟ گاهی اوقات، کودکانی که تمایل به خشونت دارند، پرخاشگری خود را به روش‌های دیگری نشان می‌دهند. این علائم می‌تواند منجر به خشونت در مدارس ابتدایی می‌شود: ظلم به حیوانات خانگی یا ولگرد، علاقه به بازی با هر نوع سلاح، به بازی‌ها یا فیلم‌هایی که خشونت دارند، قلدری یا تهدید دیگران (جدبایی، ۱۴۰۲).

درحالی‌که خشونت در مدرسه به ندرت منجر به مرگ می‌شود، بسیاری از جوانان آسیب‌های غیر کشنده را تجربه می‌کنند که از آسیب‌های نسبتاً جزئی (بریدگی، کبودی، و شکستگی استخوان) تا آسیب‌های جدی‌تر که می‌تواند منجر به ناتوانی دائمی شود (جراحات گلوله یا ضربه به سر) شود. موزیانه‌تر، اقیانوس نامرئی خشونت منفعل است که دانش‌آموزان جوان اغلب با آن مواجه می‌شوند (سوءاستفاده عاطفی، روانی و کلامی). بدون راهبردهای پیشگیری مؤثر، قرارگرفتن در معرض خشونت منفعل و فیزیکی

در مدرسه می‌تواند منجر به طیف وسیعی از رفتارها و پیامدهای مضر سلامتی از جمله سوء مصرف مواد مخدر و الکل، افسردگی، اضطراب، ترس و خودکشی شود (پرستون، ۱۹۹۶).

این مقاله بر اهمیت پیشگیری و مداخله در خشونت مدرسه‌ای تأکید می‌کند و نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای امنیت، آرامش و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد. با توجه به اینکه خشونت در مدارس ابتدایی می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری بر روی روان‌شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان و سایر اعضای جامعه تحصیلی داشته باشد، پیشگیری و مقابله با خشونت از اهمیت بسیاری برخوردار است. با اجرای راهکارهای نوین و مبتنی بر دستاوردهای پژوهشی، می‌توان از خشونت در محیط مدرسه پیشگیری کرده و بهبود یافته‌ای قابل توجه در روند تعلیم و تربیت ایجاد نمود. علاوه بر این، ضرورت پژوهش و ارائه راهکارهای نوین در زمینه پیشگیری و مقابله با خشونت در مدارس ابتدایی نشان‌دهنده نیازمندی‌های فعلی جامعه تحصیلی است. با توجه به تغییرات اجتماعی، فناوری و تحولات جامعه، روش‌های پیشگیری و مداخله در خشونت نیازمند بروز رسانی و نوآوری می‌باشند.

در این تحقیق، ما به بررسی عمیق‌تر این راهکارها و ارزیابی اثربخشی آن‌ها در کاهش خشونت در مدارس ابتدایی می‌پردازیم. این ارزیابی همچنین تأکید بر تأثیر این راهکارها بر کیفیت تعلیم و تربیت، روابط اجتماعی، و توسعه شخصیت دانش‌آموزان دارد. با ارائه نتایج این تحقیق، امید است که تدابیر علمی و کاربردی به منظور کاهش خشونت در مدارس ابتدایی بهبود یابد و محیط‌های آموزشی، مکانی برای رشد سالم و سازنده فراهم گردد.

ضرورت و اهمیت پژوهش

خشونت در فضای مدارس ابتدایی، به یکی از چالش‌های اجتماعی و تربیتی حساس تبدیل شده است که اثرات عمیق و گسترده‌ای بر جامعه دارد. آموزش پیشگیری از خشونت در این فضاها به عنوان یک ضرورت فوری مورد نیاز است، که به طور مستمر و سیستماتیک باید مورد توجه قرار گیرد. در زیر، به برخی از دلایل و ضرورت‌های آموزش پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی پرداخته می‌شود:

۱. حفظ ایمنی و رفاه دانش‌آموزان: خشونت می‌تواند به شکل‌های مختلف از جمله فیزیکی، روانی، و کلامی در مدارس ابتدایی ظاهر شود. آموزش پیشگیری از خشونت می‌تواند نقش مؤثری در حفظ ایمنی و رفاه دانش‌آموزان ایفا کند. این آموزش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا بهترین راهکارها برای مقابله با خشونت را درک کنند و از محیط آموزشی به عنوان یک فضای ایمن بهره‌مند شوند.

۲. ترویج ارتباطات سالم: آموزش پیشگیری از خشونت می‌تواند به ترویج ارتباطات سالم و احترام‌آمیز درون مدرسه کمک کند. افراد آموزش‌دیده بهترین راهکارها را برای حل تعارضات مسئله‌ای و احترام به تفاوت‌ها آموخته و اجرا می‌کنند، که این امر به افزایش همدلی و ارتباطات مثبت در جامعه مدرسه منجر می‌شود (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).

۳. پیشگیری از ایجاد دورو: آموزش پیشگیری از خشونت می‌تواند به ایجاد دوروهای اجتماعی و تفکرات نادرست در دانش‌آموزان پیشگیری کند. با ارائه دانش به دانش‌آموزان در مورد اثرات منفی خشونت و نحوه‌ی ارتقاء همبستگی و تعامل مثبت، مدرسه می‌تواند به کاهش این دوروها و افزایش افکار سازنده کمک کند.

۴. پیشگیری از تعصبات و تبعیض: خشونت مدرسه ممکن است به تعصبات و تبعیض بین دانش‌آموزان منجر شود. آموزش پیشگیری از خشونت با تأکید بر ارتقاء احترام به تفاوت‌ها و ترویج فرهنگ مدرن و پذیرش‌کننده می‌تواند به کاهش تعصبات و تبعیضات در مدارس ابتدایی کمک کند و بنابراین اجتماعات آموزشی را بر پایه انسجام و تعامل سازنده بنا نهد (جدبایی، ۱۴۰۲). به‌طورکلی، آموزش پیشگیری از خشونت نه تنها به بهبود ارتباطات اجتماعی و رفتارهای دانش‌آموزان کمک می‌کند، بلکه به تقویت اساسی ارزش‌های انسانی اجتماعی و اخلاقی نیز می‌پردازد. این اقدام به ساختاری پویا و سالم از تعلیم و تربیت در جامعه مدرسه کمک می‌کند که تأثیرات مثبت آن در زندگی دانش‌آموزان و جامعه به‌طور کل خواهد بود.

علل خشونت در مدرسه

مطالعه‌ای در سال ۲۰۰۶ توسط وزارت آموزش و پرورش ایالات متحده و وزارت دادگستری ایالات متحده، نشان می‌دهد که مدارس ابتدایی دولتی که حوادث خشونت‌آمیز را تجربه می‌کنند، طی یک دوره پنج‌ساله (۱۹۹۹-۲۰۰۴) از ۷۱ به ۸۱ درصد افزایش یافته است. همین مطالعه گزارش می‌دهد که درصد دانش‌آموزانی که حضور باند در مدرسه را گزارش کرده‌اند از ۲۱ درصد در سال ۲۰۰۳ به ۲۴ درصد در سال ۲۰۰۵ افزایش یافته است. اگرچه هیچ ارتباط مستقیمی بین فعالیت باند و خشونت مدرسه وجود ندارد، اما شروع فعالیت باند در محله‌ها و مدارس ابتدایی اغلب با افزایش گزارش‌های خشونت هم‌زمان است (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱). خشونت مدرسه فقط به جمعیت دانش‌آموزی محدود نمی‌شود. هشت درصد از آموزگاران می‌گویند حداقل یک‌بار در ماه آن‌ها را به خشونت در محوطه مدرسه تهدید می‌کنند. دو درصد گزارش می‌دهند که هر سال مورد حمله فیزیکی قرار می‌گیرند. اگرچه حوادث خاص تلفات ناشی از مدرسه بسیار زیاد است که بتوان لیست کرد، اما تنها در یک سال، از ژوئیه ۲۰۰۴ تا ژوئن ۲۰۰۵، ۴۸ مورد مرگ ناشی از مدرسه در مدارس ابتدایی و متوسطه رخ داد (پترسون، ۱۹۹۶).

آمارها نشان می‌دهد که تلاش‌ها برای مهار خشونت در مدارس ابتدایی از سال ۱۹۹۲ تا حدی پیشرفت کرده است که نقطه اوج خشونت در مدرسه است. بر اساس مطالعه فهرست شده در بالا توسط اداره آمار دادگستری و مرکز آموزش ملی، از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۴، حوادث خشونت‌آمیز کمتر در مدرسه اتفاق می‌افتد تا دور از مدرسه. در زمینه خشونت در مدرسه، بسیار مهم است که بدانیم اکثریت بزرگی از جوانان مستعد خشونت نیستند، نگرش‌های مجرمانه یا سوابق جنایی ندارند و می‌توانند توسط قانون‌گذاران، رسانه‌ها و عموم مردم «اهریمن» شوند (جدبایی، ۱۴۰۲).

بیش از هر نسل گذشته، «کودکان امروزی به احتمال زیاد با والدینی بزرگ می‌شوند که مواد مخدر مصرف می‌کنند، دستگیر می‌شوند، به زندان می‌روند، ناپدید می‌شوند، و نمی‌توانند خانواده‌های پایداری داشته باشند. فقر، انکار و بزرگسالان آشفته بزرگ‌ترین مشکلاتی هستند که بچه‌ها با آن‌ها روبرو هستند، و راز این است که چرا فقط بخش نسبتاً کوچکی از بچه‌های مدرن خطرناک عمل می‌کنند.» بنابراین، درحالی‌که بسیار مهم است که مدارس ابتدایی و جوامع تشخیص دهند که خشونت در مدرسه باید مورد توجه قرار گیرد، همچنین بسیار مهم است که به امیدها و حقوق اکثر دانش‌آموزانی که نه مرتکب و نه قربانی خشونت مدرسه هستند، احترام بگذارند و چیزی بیش از آن نمی‌خواهند (مک ریا، ۲۰۰۱).

رفتار خشونت‌آمیز در رسانه‌ها

بر اساس این گزارش ۲۰۰۴، این پایگاه تحقیقاتی جدید بزرگ و در یافته‌های کلی سازگار است. شواهد در تحقیقات در مورد خشونت تلویزیونی و فیلم واضح‌تر است، اما تعداد فزاینده‌ای از تحقیقات مربوط به بازی‌های ویدئویی «در اصل همان نتیجه‌گیری‌ها را به دست می‌دهد...» که «قرارگرفتن در معرض این رسانه‌ها احتمال رفتار، افکار و احساسات پرخاشگرانه فیزیکی و کلامی را افزایش می‌دهد». یافته‌های متفاوت این مطالعات، که در طول زمان طولانی انجام شده است، بر دشواری‌ها در تعیین کمیت عوامل ایجاد خشونت جوانان در مدرسه یا خارج از آن تأکید می‌کند (پترسون، ۱۹۹۶).

سوءاستفاده سایبری

از دهه ۱۹۹۰، اینترنت، وبلاگ‌نویسی، ایمیل و پیام‌های متنی تلفن همراه نقش مهمی در کاهش ایمنی مدارس ابتدایی ایفا کرده‌اند. بازی‌های ویدئویی مبتنی بر اینترنت و خشونت‌آمیز نیز با پیچیده‌تر شدن فناوری سایبری، محبوبیت بیشتری پیدا کرده‌اند. بازی‌های رایانه‌ای برای اولین بار در دهه ۱۹۷۰ به عموم مردم معرفی شدند. امروزه، بسیاری از بازی‌های ویدئویی محبوب دارای سطوح بالایی از خشونت واقعی هستند. کودکان چگونه به بازی‌های ویدئویی واکنش نشان می‌دهند؟ در تحقیقی که توسط دانشگاه ایالتی اوهایو انجام شد، روان‌شناسان اثرات قرارگرفتن در معرض خشونت بازی‌های ویدئویی را بر کودکان و نوجوانان بررسی کردند (مک ریا، ۲۰۰۱). دانش‌آموزان دبستانی که بیشتر در معرض بازی‌های ویدئویی خشونت‌آمیز بودند، نگرش‌های خشونت‌آمیز بیشتری داشتند، شخصیت‌های خصمانه‌تری داشتند، کمتر بخشنده بودند، معتقد بودند خشونت عادی‌تر است و در زندگی روزمره خود پرخاشگرانه‌تر رفتار می‌کردند. "بااین‌حال، در سال ۲۰۰۱، جان شری، محقق ارتباطات، بررسی گسترده‌ای از تحقیقات متمرکز بر بازی‌های ویدئویی خشونت‌آمیز انجام داد و به این نتیجه رسید که «اثر کلی این بازی‌ها بر پرخاشگری زیاد به نظر نمی‌رسد». پیام‌های متنی و ایمیل از طریق تلفن همراه پلتفرم‌های دیگری را فراهم می‌کنند که از شکل جدیدی از خشونت پشتیبانی می‌کند - آزار و اذیت سایبری. زورگویی سایبری زمانی رخ می‌دهد که جوانان از رسانه‌های الکترونیکی برای طعنه، توهین یا حتی تهدید همسالان خود استفاده کنند (پوتر، ۱۹۹۴).

دلایل قومی و نژادی

نژاد و قومیت، سطح درآمد و سایر عناصر قابل‌اندازه‌گیری اغلب توسط کارشناسان بهداشت عمومی به‌عنوان عوامل خطری که می‌توانند در رفتارهای ضداجتماعی، از سیگارکشیدن و الکل گرفته تا رفتار خشونت‌آمیز و خودکشی، نقش داشته باشند، مشخص شده‌اند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱). بااین‌حال، طبق یک نظرسنجی در سال ۲۰۰۱ از نوجوانان ایالات متحده که در دانشگاه مینه‌سوتا انجام شد و در مجله آمریکایی سلامت عمومی منتشر شد، این عوامل قابل‌اندازه‌گیری تنها تا حدی رفتارهای مخاطره‌آمیز سلامتی نوجوانان را توضیح می‌دهند. محققین می‌گویند عملکرد مدرسه، ماهیت رفتار دوستان و روابط خانوادگی مهم‌تر است. به‌طور خلاصه، محیط‌های فوری ازجمله مدارس ابتدایی، جوامع، گروه‌های همسالان و خانواده‌ها می‌توانند تأثیر قدرتمندی بر نگرش‌ها و رفتارهای جوانان داشته باشند. محیط‌های مدرسه یک نظرسنجی انجام شده توسط مؤسسه بین‌المللی کودکان نشان داد

که تقریباً ۵۰ درصد از همه نوجوانان، صرف‌نظر از موقعیت‌هایشان - روستایی، حومه شهر یا شهری - معتقدند که مدارس ابتدایی آن‌ها در حال تبدیل شدن به خشونت بیشتر است. باند در مدارس ابتدایی در سال ۲۰۰۵، ۲۴ درصد از دانش‌آموزان ۱۲ تا ۱۸ ساله گزارش دادند که باندهایی در مدارس ابتدایی آن‌ها وجود دارد. باین‌حال، تعداد نسبتاً کمی از جوانان به باندها می‌پیوندند. حتی در مناطق بسیار آسیب‌دیده، میزان مشارکت باندها به‌ندرت از ۱۰ درصد فراتر می‌رود و کمتر از دو درصد جرائم نوجوانان مربوط به باند است (پترسون، ۱۹۹۶).

اندازه مدرسه محققان مرکز ملی آمار آموزش دریافتند که مشکلات نظم و انضباط اغلب به میزان ثبت‌نام مدارس ابتدایی مربوط می‌شود. مدارس ابتدایی بزرگ نسبت به مدارس ابتدایی کوچک مشکلات انضباطی بیشتری داشتند. ۳۴ درصد از مدارس ابتدایی با ۱۰۰۰ دانش‌آموز یا بیشتر، بی‌احترامی دانش‌آموزان به آموزگاران یا حمله به آموزگاران را حداقل یک‌بار در هفته گزارش کردند، در مقایسه با ۲۱ درصد از مدارس ابتدایی با ۵۰۰-۹۹۹ دانش‌آموز، ۱۷ درصد از مدارس ابتدایی با ۳۰۰-۴۹۹ دانش‌آموز و ۱۴ درصد از آن‌هایی که در مدارس ابتدایی با کمتر از ۳۰۰ دانش‌آموز مشغول به تحصیل هستند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).

کودکی که شروع به رفتار خشونت‌آمیز می‌کند، اغلب این کار را در دوره‌های زمانی بدون ساختار و بدون نظارت انجام می‌دهد. آمارهای مربوط به دادگستری نوجوانان نشان می‌دهد که به دلیل عدم نظارت بعد از مدرسه، خشونت جوانان بین ساعت ۳ تا ۷ بعدازظهر به بالاتر از حد متوسط می‌رسد. خشونت مدرسه نیز با دگرگونی جوامع مرتبط است. تغییر مداوم جمعیت شناختی مدارس ابتدایی اغلب منعکس‌کننده تحولات بزرگ‌تر است؛ زیرا جوامع دستخوش تغییر در اندازه، رفاه اقتصادی و ترکیب نژادی و قومی هستند (زارع صفت، ۱۳۸۸).

مدارس ابتدایی راهنمایی دانش‌آموزان مقطع راهنمایی بیش از دو برابر دانش‌آموزان دبستانی در معرض خشونت مدرسه قرار می‌گیرند. هفت درصد از دانش‌آموزان کلاس هشتم حداقل یک‌بار در ماه در خانه می‌مانند تا از قلدری پیشگیری کنند. ۲۲ درصد از نوجوانان ۱۱ و ۱۲ ساله شهری حداقل یک نفر را به سن خود در یک باند می‌شناسند. قربانی معمولی حمله یا سرقت در مدرسه، پسری در کلاس هفتم است که توسط پسری هم‌سن و سال خود مورد تعرض قرار می‌گیرد (پترسون، ۱۹۹۶).

مطالعات دو دلیل را برای نرخ بالاتر خشونت در مدارس ابتدایی راهنمایی نشان می‌دهد. اولاً، اوایل نوجوانی سن دشواری است. نوجوانان جوان اغلب بیش‌فعال هستند و رفتار اجتماعی قابل قبولی را یاد نگرفته‌اند. دوم، بسیاری از دانش‌آموزان دوره راهنمایی برای اولین بار با جوانانی از پیشینه‌های مختلف و محله‌های دور ارتباط برقرار کرده‌اند (پورکریمی، ۱۳۹۰).

محیط جامعه

مانند مدارس ابتدایی و خانواده‌ها، جوامع نیز می‌توانند از کودکان غافل شوند. اگر جوامع ما پاسخگوی نیازهای خانواده‌ها و فرزندان‌شان نباشند، این بی‌توجهی می‌تواند به خشونت مدرسه تبدیل شود. برنامه‌های بعد از مدرسه و تابستان همیشه در دسترس نیستند (مک ریا، ۲۰۰۱).

کودکی که شروع به رفتار خشونت‌آمیز می‌کند، اغلب این کار را در دوره‌های زمانی بدون ساختار و بدون نظارت انجام می‌دهد. آمارهای مربوط به دادگستری نوجوانان نشان می‌دهد که به دلیل عدم نظارت بعد از مدرسه، خشونت جوانان بین ساعت ۳ تا ۷

بعد از ظهر به بالاتر از حد متوسط می‌رسد. خشونت مدرسه نیز با دگرگونی جوامع مرتبط است. تغییر مداوم جمعیت شناختی مدارس ابتدایی اغلب منعکس‌کننده تحولات بزرگ‌تر است؛ زیرا جوامع دستخوش تغییر در اندازه، رفاه اقتصادی و ترکیب نژادی و قومی هستند (زارع صفت، ۱۳۸۸). عوامل زیادی وجود دارد که باعث خشونت در مدرسه می‌شود. جنسیت یکی از محرک‌های مهم خشونت است، اما همه خشونت‌های مدرسه بر اساس جنسیت نیستند. علاوه بر این، نظرسنجی‌های بین‌المللی به‌طور سیستماتیک داده‌هایی را در مورد ماهیت جنسیتی خشونت در مدرسه، و همچنین در مورد خشونت مبتنی بر گرایش جنسی و هویت یا بیان جنسیتی جمع‌آوری نمی‌کنند (مک ریا، ۲۰۰۱). بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌های جهانی، تفاوت عمده‌ای در شیوع قلدری در پسران و دختران وجود ندارد. با این حال، تفاوت‌هایی بین پسران و دختران از نظر انواع قلدری که تجربه می‌کنند وجود دارد. پسران بسیار بیشتر از دختران در معرض قلدری فیزیکی و به‌طور کلی خشونت فیزیکی هستند. دختران اندکی بیشتر در معرض قلدری روانی هستند، به‌ویژه از طریق آزار و اذیت سایبری. بر اساس همین داده‌ها، قلدری جنسی نسبت به پسران و دختران یکسان است. با این حال، داده‌های دریافتی از کشورهای مختلف نشان می‌دهد که دختران به‌طور فزاینده‌ای در معرض قلدری جنسی آنلاین قرار دارند (پترسون، ۱۹۹۶).

محیط خانوادگی

اگرچه فرهنگ ما از خانواده انتظار دارد که با مشکلات دوران کودکی مقابله کند، اما جامعه معاصر، بر آوردن تمام نیازهای فرزندان را برای والدین دشوار می‌کند. برای مثال، اقتصاد فعلی اغلب ایجاب می‌کند که هر دو والدین کار کنند. فرزندان بیشتری توسط والدین مجرد از جمله مادران نوجوان بزرگ می‌شوند و برخی از کودکان توسط والدین خود در معرض بی‌توجهی یا سوءمصرف فیزیکی، جنسی و مواد قرار می‌گیرند (ریتالیک، ۱۹۹۹).

در حالت ایدئال، والدین رفتار مثبت را پرورش داده و تقویت می‌کنند. هنگامی که والدین در انجام این کار کوتاهی کنند، کودکان ممکن است الگوهای رفتاری منفی - و اغلب خشونت‌آمیز - داشته باشند. علاوه بر این، محیط‌های خانوادگی غفلت‌آمیز یا توهین‌آمیز می‌توانند از رشد مهارت‌های ارتباطی پیشگیری کنند. عزت‌نفس می‌تواند به‌طور جدی آسیب ببیند. در خانه‌هایی که رفتار مثبت معمول نیست، قرار گرفتن در معرض خشونت از طریق فرهنگ عامه ممکن است تأثیر عمیق‌تری داشته باشد (پترسون، ۱۹۹۶).

با تکرار مطالعه Case Western-Kent State که در بالا به آن اشاره شد، گزارشی که در سال ۲۰۰۶ توسط انجمن آموزش ملی ورمونت منتشر شد، بیان می‌کند که سوءمصرف الکل والدین، خشونت خانگی، وجود اسلحه در خانه، ممکن است کودک را تشویق کند که از والدین خود پیروی کند. رد پا صرف‌نظر از وابستگی خانواده و جامعه به مدارس ابتدایی برای آموزش، پناه‌دادن و انضباط فرزندان، اکثر مدارس ابتدایی در ایفای نقش‌های متعدد به‌عنوان مربی، والدین جانشین، خدمات اجتماعی یا سازمان‌های مجری قانون مشکل دارند (پوتر، ۱۹۹۴).

اصطلاح خشونت مدرسه‌ای اعمال خشونت بین فردی را توصیف می‌کند که در یک جامعه مدرسه رخ می‌دهد. این می‌تواند به دو شکل غیرفعال و فیزیکی رخ دهد و باعث آسیب جسمی و روانی شود. اشکال غیرفعال خشونت در مدرسه شامل قلدری کلامی،

تهدید، ارباب، طرد کردن، و پرخاشگری الکترونیکی (قلدری سایبری) است. اشکال فیزیکی خشونت در مدرسه شامل انواع مختلفی از درگیری (مشت، لگد، گازگرفتن، سیلی) است و می‌تواند شامل حمله با سلاح یا درگیری با یک گروه باشد (پوتر، ۱۹۹۴).

محققان گاهی اوقات خشونت مدرسه را به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از خشونت جوانان تعریف می‌کنند که شامل دانش‌آموزان قربانی، مجرمان یا شاهدان بین سنین ۱۰ تا ۲۴ سال می‌شود. (۳) در طول یک رویداد تحت حمایت مدرسه، یا (۴) در راه‌رفتن یا بازگشت به یک رویداد تحت حمایت مدرسه.

نقش دانش‌آموزان در کاهش خشونت

دانش‌آموزان معمولاً بیشتر از هر کس دیگری در مورد خشونت در مدرسه می‌دانند - و اغلب بهترین ایده‌ها را در مورد پیشگیری از خشونت دارند. برای شما مهم است که بر اساس آن ایده‌ها عمل کنید و با آموزگاران و والدین ارتباط برقرار کنید تا راه‌حلی را ایجاد کنید. بسیاری از دانش‌آموزان می‌گویند که خشونت چیزی است که در مدرسه بیشتر نگران آن هستند - دعوا، بدگویی، طرد کردن، قلدری و غیره (پترسون، ۱۹۹۶). برای موفقیت، همه باید با هم همکاری کنند - مدیریت مدرسه، آموزگاران، والدین و مهم‌تر از همه دانش‌آموزان. نکات زیر برای بسیاری از مدارس ابتدایی کارآمد بوده است، زیرا کارکنان مدرسه، والدین و دانش‌آموزان برای موفقیت آن‌ها با یکدیگر همکاری کردند. شورا باید آگاهی دانش‌آموزان را نسبت به مسئولیت خود در ایجاد مدرسه ایمن ارتقا دهد. هماهنگی دادگاه‌های دانشجویی کارشناسان سیستم قضایی محلی می‌تواند به دانش‌آموزان آموزش دهد تا سیستم محاکمه‌ای را برای رسیدگی به تخلفات قوانین مدرسه راه‌اندازی کنند. دادگاه‌های دانشجویی یک امتیاز هستند - آن‌ها قضاوت واقعی می‌کنند و احکام واقعی صادر می‌کنند. سیستمی از میانجی‌های دانش‌آموزی را ایجاد کنید که برای آرام‌کردن تنش‌ها در میان همسالان آموزش‌دیده‌اند و به‌عنوان الگوهای رفتار مثبت عمل می‌کنند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).

تأثیر فیزیکی و عاطفی خشونت در مدرسه

درحالی‌که خشونت در مدرسه به‌ندرت منجر به مرگ می‌شود، بسیاری از جوانان آسیب‌های غیر کشنده را تجربه می‌کنند که از آسیب‌های نسبتاً جزئی (بریدگی، کبودی، و شکستگی استخوان) تا آسیب‌های جدی‌تر که می‌تواند منجر به ناتوانی دائمی شود (جراحات گلوله یا ضربه به سر) شود. موزیانه‌تر، اقیانوس نامرئی خشونت منفعل است که دانش‌آموزان جوان اغلب با آن مواجه می‌شوند (سوءاستفاده عاطفی، روانی و کلامی). بدون راهبردهای پیشگیری مؤثر، قرارگرفتن در معرض خشونت منفعل و فیزیکی در مدرسه می‌تواند منجر به طیف وسیعی از رفتارها و پیامدهای مضر سلامتی از جمله سوءمصرف مواد مخدر و الکل، افسردگی، اضطراب، ترس و خودکشی شود (پترسون، ۱۹۹۶).

پیشگیری از خشونت در مدارس ابتدایی

هدف راهبردهای پیشگیری از خشونت در مدرسه باید پیشگیری اولیه باشد - در وهله اول از وقوع خشونت پیشگیری شود. تلاش‌های پیشگیرانه باید با هدف ارتقای عوامل محافظتی در سطوح مختلف نفوذ برای ایجاد فرهنگ صلح در سطوح فردی، روابط، جامعه و اجتماعی باشد. محققان شروع به شناسایی راهبردهای پیشگیری امیدوارکننده در این چهار حوزه کرده‌اند (مک ریا، ۲۰۰۱).

استراتژی‌های پیشگیری در سطح فردی

راهبردهای پیشگیری از خشونت مدرسه در سطح فردی دو هدف دارد. اولاً، هدف آن‌ها تشویق نگرش‌ها و رفتارهای غیر خشونت‌آمیز در کودکان و نوجوانان برای پیشگیری از خشونت قبل از وقوع آن است. ثانیاً، هدف آن‌ها کمک به تغییر نگرش و رفتار در دانش‌آموزانی است که قبلاً خشن شده‌اند یا در معرض آسیب رساندن به خود هستند (پوتر، ۱۹۹۴). تغییر درونی: دانش‌آموزان مهارت‌هایی مانند خودآگاهی و کنترل عاطفی، مهارت‌های اجتماعی مثبت، حل مسئله، حل تعارض و کار گروهی را به‌منظور حل تعارضات بدون توسل به خشونت توسعه می‌دهند. نشان داده شده است که برنامه‌های پیشگیرانه جهانی و مبتنی بر مدرسه که بر روی افراد متمرکز شده‌اند، میزان پرخاشگری و رفتار خشونت‌آمیز را به میزان قابل‌توجهی کاهش می‌دهند. برای مؤثر بودن، این برنامه‌ها باید به همه دانش‌آموزان در سطح مدرسه یا کلاس ارائه شود (پترسون، ۱۹۹۶).

استراتژی‌های پیشگیری در سطح خانواده

خانواده باید برای شناخت دوستان فرزندان‌شان تلاش کنند. مهمانی‌های خانگی ترتیب داده و فرزندان را تشویق کنند تا با دوستان‌شان ارتباط برقرار کنند. از فرزندان‌شان در مورد دوستان‌شان و اینکه چه چیزهایی را دوست دارند یا دوست ندارند کسب اطلاع کنند (مک ریا، ۲۰۰۱). خانواده‌ها باید فرزندان را به شرکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه تشویق کنند. ببینند فرزندان‌شان چه فعالیت‌هایی را دوست دارد و او را بدون شکست به کلاس‌های سرگرمی ببرند. اطمینان حاصل کنند که کودک همیشه مشغول انجام کارهایی است که از آن‌ها لذت می‌برد (پنتریچ، ۲۰۰۰).

استراتژی‌های پیشگیری در سطح روابط

استراتژی‌های پیشگیری از خشونت مدرسه در سطح روابط عمدتاً بر تأثیرگذاری بر نوع روابطی است که هم قربانیان و هم مرتکبین خشونت مدرسه با افرادی که به‌طور منظم در تعامل هستند، متمرکز است. تماشاگران: برنامه‌هایی که جوانان را تشویق می‌کند تا به‌عنوان تماشاچیان فعال خدمت کنند، می‌توانند احتمال مداخله دانش‌آموزان برای متوقف کردن دوره‌های خشونت مدرسه را در هنگام وقوع افزایش دهند. هنگامی که چنین برنامه‌هایی با هدف بهبود مهارت‌های اجتماعی و حل مسئله در میان همسالان انجام می‌شود، نتیجه می‌تواند بهبود روابط با همسالان در سراسر مدرسه باشد (رینالیک، ۱۹۹۹).

خانواده: برنامه‌های مبتنی بر والدین و خانواده، والدین را در جنبه‌های علمی و اجتماعی تجربه فرزندانشان در مدرسه مشارکت می‌دهند. آن‌ها می‌توانند انسجام و ارتباطات خانوادگی را بهبود بخشند و در نتیجه خطر خشونت توسط کودکان را کاهش دهند. هنگامی که کودکان در سنین پایین شروع می‌شوند، چنین برنامه‌هایی می‌توانند اثرات طولانی مدت قابل توجهی در کاهش رفتار خشونت‌آمیز در جوانان داشته باشند. برنامه‌های موفق به والدین در مورد رشد کودک، مهارت‌های ارتباطی آموزش می‌دهند و به والدین کمک می‌کنند تا حل مشکلات را به روش‌های غیر خشونت‌آمیز بیاموزند (شجاع‌الدین و همکاران، ۱۴۰۱).

مربیان: برنامه‌های راهنمایی که یک جوان را با یک بزرگسال که می‌تواند به عنوان یک الگوی مثبت عمل کند و به هدایت رفتار جوان کمک کند، جفت می‌کند، می‌تواند در کاهش قابل توجه خشونت جوانان مؤثر باشد. آموزگاران: به منظور تأثیرگذاری بر تغییرات گسترده‌تر در فرهنگ مدرسه، آموزگاران باید مراقب باشند که نگرش‌هایی را به دانش‌آموزان منتقل نکنند که خشونت را تأیید می‌کند. در عوض، آموزگاران باید تلاش کنند تا روابط حمایتی ایجاد کنند که در آن دانش‌آموزان از نزدیک شدن به آن‌ها در مورد مسائل مربوط به خشونت احساس راحتی کنند (پوتر، ۱۹۹۴).

استراتژی‌های پیشگیری در سطح جامعه

راهبردهای پیشگیری از خشونت مدرسه در سطح جامعه بر افزایش آگاهی عمومی و بحث در مورد مسائل مربوط به خشونت مدرسه، تشویق اقدام جامعه، رسیدگی به علل اجتماعی و مادی خشونت مدرسه در محیط و ارائه مراقبت و حمایت از قربانیان تمرکز دارد (پترسون، ۱۹۹۶).

فرهنگ: تلاش‌ها برای بهبود محیط کلی جامعه مدرسه برای کاهش احتمال خشونت شامل بهبود برنامه‌های مدیریت کلاس، ترویج تکنیک‌های یادگیری مشارکتی، نظارت و نظارت دانش‌آموز، و مشارکت والدین و مراقبان است. طراحی محیطی: طراحی محیطی مناسب می‌تواند جرائم، ترس را کاهش دهد و کیفیت کلی زندگی دانشجویی را بهبود بخشد. ویژگی‌های ساده طراحی محیطی که می‌تواند ایمنی را بهبود بخشد عبارت‌اند از: (۱) نظارت طبیعی - اطمینان از اینکه هیچ درختچه‌ای جلوی دید پنجره‌های ساختمان را نمی‌گیرد، (۲) محدود کردن حرکت به داخل و خارج از ساختمان‌ها به ورودی‌ها و خروجی‌های شناسایی شده که به طور مداوم نظارت می‌شوند، (۳) قلمرو بودن - از طریق یک لوگو یا طلسم به طور برجسته نمایش داده شده، (۴) تعمیر و نگهداری منظم ساختمان برای اطمینان از اینکه سازه‌ها سالم هستند و سیستم‌های روشنایی کار می‌کنند.

نظارت: با توجه به ارتباط بین فقدان نظارت و خشونت جوانان، جوامع می‌توانند از طریق فرصت‌های نظارت رسمی یا غیررسمی مانند فعالیت‌های بعد از مدرسه، برنامه‌های مربیگری و فعالیت‌های تفریحی به کاهش خشونت مدرسه کمک کنند. رهبران جامعه که نقش فعالی در چنین برنامه‌هایی دارند می‌توانند تعهد خود را به پیشگیری از خشونت مدرسه نشان دهند (پترسون، ۱۹۹۶).

آموزش

برنامه‌های آموزشی جهت ایجاد فضای آموزشی عاری از خشونت می‌توانند شامل مجموعه‌ای از استراتژی‌ها و فعالیت‌ها باشند. در زیر، چندین برنامه‌آموزی و اقدام ممکن را برای ایجاد فضای آموزشی عاری از خشونت ذکر می‌کنم:

۱. آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل اختلاف:

- برگزاری کلاس‌ها و ورکشاپ‌های آموزش مهارت‌های ارتباطی، حل اختلاف و مدیریت خشونت.

- ارائه مطالب آموزشی متناسب با سن و شرایط دانش‌آموزان برای افزایش فهم آن‌ها از راه‌های سازنده برای برخورد با مشکلات.

۲. ترویج احترام و تعامل مثبت:

- ارتقاء احترام به دیگران و تشویق به تعامل مثبت از طریق کمپین‌ها و فعالیت‌های جمعی.

- ایجاد فرصت‌هایی برای همکاری و تعامل بین دانش‌آموزان از انواع مختلف.

۳. توسعه برنامه‌های تحولی برای مدیریت خشونت:

- ایجاد سیاست‌ها و آیین‌نامه‌های مدیریت خشونت و اطلاع‌رسانی به دانش‌آموزان و والدین.

- تشکیل کمیته‌ها و گروه‌های کاری جهت پیگیری و حل مسائل خشونت (جدابایی، ۱۴۰۲).

۴. آموزش آموزگاران:

- آموزش آموزگاران در زمینه مدیریت کلاس، تشویق رفتارهای مثبت و شناخت علل خشونت.

- ارتقاء ارتباط مثبت آموزگاران با دانش‌آموزان و والدین.

۵. نظارت فعال:

- ترویج نظارت فعال از سوی آموزگاران و مدیران بر روی فعالیت‌های دانش‌آموزان در مدرسه.

- ایجاد سیستم منظم ارزیابی و بازخورد برای رصد و مدیریت خشونت.

۶. برگزاری جلسات توجیهی:

- برگزاری جلسات توجیهی با مشارکت دانش‌آموزان، والدین، و آموزگاران برای بحران‌زدایی و بررسی راهکارهای اجتناب از خشونت.

۷. استفاده از فناوری:

- ارتقاء برنامه‌های آموزشی تعاملی و آموزش مبتنی بر فناوری جهت افزایش مشارکت دانش‌آموزان.

- ایجاد سامانه‌های آنلاین برای گزارش خشونت و درخواست کمک.

۸. تشویق به فعالیت‌های هنری و فرهنگی:

- ترویج برنامه‌های هنری و فرهنگی جهت ایجاد فضای مثبت و تقویت ارتباطات میان دانش‌آموزان.

۹. استفاده از برنامه‌های تربیتی:

- اجرای برنامه‌های تربیتی برای دانش‌آموزان به منظور تقویت مهارت‌های اجتماعی، احترام به تفاوت‌ها و ارتقاء هویت فردی.

- برگزاری کارگاه‌ها و جلسات آموزشی برای والدین به منظور تسلیح آن‌ها با راهکارهای مؤثر در مقابله با خشونت.
- ۱۰. تشویق به مشارکت و حضور فعال دانش‌آموزان:
- ایجاد فرصت‌های فعالیت جمعی و مشارکت دانش‌آموزان در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با محیط آموزشی.
- ترویج رویدادها و فعالیت‌های جمعی جهت ارتقاء احساس تعلق و مشارکت (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).
- ۱۱. ترویج ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی:
- تدریس و ترویج ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی مثبت در ساختار درسی.
- ارتقاء برنامه‌های آموزشی مبتنی بر ارزش‌های انسانی و اجتماعی.
- ۱۲. پیشگیری از بلایا و اتفاقات ناخواسته:
- برگزاری جلسات آموزشی جهت آموزش مهارت‌های پیشگیری از بلایا و اتفاقات ناخواسته.
- تدریس اصول ایمنی و امدادرسانی به دانش‌آموزان (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱).
- ۱۳. توسعه شبکه حمایت:
- ایجاد شبکه حمایتی از جمله مشاوران تحصیلی، آموزگاران، والدین و دیگر اعضای جامعه تحت عنوان "تیم آموزشی عاری از خشونت".
- فراهم کردن فضاهایی برای گفتگو و مشاوره بین اعضای جامعه آموزشی.
- ۱۴. ارتقاء اطلاعات و آگاهی:
- ارائه اطلاعات مناسب درباره عواقب خشونت و راهکارهای پیشگیری از آن به دانش‌آموزان.
- ارتقاء آگاهی والدین از مسائل خشونت و نقش آنان در پیشگیری از آن (شجاع‌الدین و همکاران، ۱۴۰۱).
- این برنامه‌ها و اقدامات، اگر با هماهنگی و تعامل فعال اعضای جامعه آموزشی اجرا شوند، می‌توانند به ایجاد فضای آموزشی عاری از خشونت و تربیت نسل‌هایی با ارزش‌های مثبت کمک کنند.

نتیجه‌گیری

اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی، حل اختلاف، تفکر خلاق و توانمندسازی فردی در این برنامه‌ها بسیار حائز اهمیت است. ایجاد فضای آموزشی بدون خشونت نه تنها به بهبود محیط تحصیلی کمک می‌کند بلکه به پیشرفت اجتماعی و اخلاقی جامعه نیز سهم مهمی دارد. برنامه‌های آموزشی با تمرکز بر توسعه مهارت‌های اجتماعی، ارتقاء احترام متقابل و ارزش‌های انسانی، می‌توانند به ایجاد نسلی با دیدگاه سازنده و مسئولیت‌پذیر کمک کنند (مرادی و همکاران، ۱۴۰۱). خشونت در مدرسه یک موضوع گسترده است که در همه کشورها رخ می‌دهد و تعداد قابل توجهی از کودکان و نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این بیشتر توسط همسالان انجام می‌شود، اما در برخی موارد توسط آموزگاران و سایر کارکنان مدرسه انجام می‌شود. خشونت مدرسه شامل خشونت جسمی، روانی و جنسی است. افرادی که سابقه آزار و اذیت از سوی اعضای خانواده یا سایر اعضای جامعه را دارند، احتمالاً نسبت به دیگران خشونت‌آمیز می‌شوند، به‌ویژه اگر نوجوان باشند. سوءمصرف مواد همچنین به خشونت افراد نسبت به

دیگران کمک می‌کند. خشونت در مدرسه یک مشکل بهداشت عمومی است و ممکن است به شکل قلدری، تیراندازی، نزاع و انبوهی از آزارهای فیزیکی دیگر باشد. پیامدهای خشونت در مدرسه بسیار سنگین است زیرا موارد شدید منجر به تلفات انسانی شده است. نمونه‌هایی از رفتار نافرمانانه یا خصمانه توسط دانش‌آموز عبارت‌اند از: از دست دادن راحت عصبانیت، مشاجره مداوم با آموزگاران، شرکت عمدی در فعالیت‌هایی که دیگران را آزار می‌دهد، سرزنش دیگران، رفتار آزاردهنده یا مزمن و یا اینکه دانش‌آموز همیشه کینه‌توز یا کینه‌توزانه رفتار می‌کند. برای پیشگیری از این مسئله، آموزگاران و کارکنان مدرسه با والدین هماهنگ بوده و از نزدیک با آن‌ها همکاری می‌کنند تا مطمئن شوند که دانش‌آموز در محیط مدرسه احساس امنیت و محافظت می‌کند (شجاع‌الدین و همکاران، ۱۴۰۱).

نیاز به تعامل فعال بین آموزگاران، والدین، مدیران آموزشی و دانش‌آموزان در اجرای این برنامه‌ها بسیار اساسی است. همچنین، نظارت مداوم و ارزیابی به‌منظور اصلاح و بهبود برنامه‌ها و اقدامات موردنیاز است. با توجه به این نکات، پیشنهاد می‌شود که جوانان به‌عنوان آینده‌جامعه و حاملان تغییر، در فرآیند طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی مشارکت فعال داشته باشند. این اقدامات باعث خلق جامعه‌ای سالم و متعادل می‌شوند که تحت تأثیر مثبت فرآیند تعلیم و تربیت قرار گرفته و از خشونت‌های اجتماعی کاسته می‌شود.

منابع

- جدابابی، ناهید. (۱۴۰۲). مراقبت از دانش‌آموزان در مواجهه با خشونت در مدارس، اولین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و فلسفه، بابل.
- سبحانی، حبیب. (۱۳۹۶). ادراک معلمان از پیامدهای خشونت و راهکارهای کاهش آن در مدارس: پژوهش پدیدارشناسی. راهبرد اجتماعی فرهنگی، ۲۴(۶)، ۷۷-۱۰۸.
- شجاع‌الدین، مجتبی؛ اکبری راد، محمد جواد؛ بهروزفر، صفورا و شجاع‌الدین، میثم، (۱۴۰۱)، تأثیر محیط آموزشی مطلوب در جلوگیری از افزایش خشونت در مدارس، نهمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت، بندرعباس.
- مرادی، چنور محمد؛ مامه رش، سمیه؛ عزیزپور، ناهید و بهمنیار، لیلا (۱۴۰۱). مروری بر استراتژی‌های مهار خشونت در مدارس، نهمین همایش ملی تازه‌های روانشناسی مثبت، بندرعباس.
- مرادی، شهریار؛ بیرانوند، آرزو. (۱۳۹۷). خشونت در مدرسه: نقش توانایی همدلی، مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض در کاهش رفتارهای خشونت‌آمیز نوجوانان. روان‌شناسی معاصر، دوفصلنامه انجمن روان‌شناسی ایران، ۱۲(۲)، ۱۷۲-۱۸۵.
- American Psychological Association (2018). Preventing and Responding to School Violence: Supporting Families and Schools Together. APA Family Advocate, 40(1), 16-19.
- Porter, P., Lingard, B. and Knight, J. (1994). Preventing and producing violence: A critical analysis of responses to school violence. Harvard Educational Review, 65(2), 189-213
- Preston, B. (1996). Creating school climates that prevent school violence. Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth, 44(3), 122-129.
- Burton, P., & Leoschut, L. (2013). School Violence in South Africa. Results of the 2012 National School Violence Study, Centre for Justice and Crime Prevention, Monograph series, 12.

- Retallick, J., Groundwater-Smith, S., Clancy, S. (1999). School violence and the culture of honor. *Psychological science*, 20(11), 1400-1405.
- Pintrich, P. R. (2000). Multiple goals, multiple pathways: The role of goal orientation in learning and achievement. *Journal of educational psychology*, 92(3), 544-555.
- Pintrich, P.R., De Groot, E.V., (1990). Motivational and Self-regulated Learning Components of Classroom Academic Performance. *Journal of Educational Psychology*, 882, 33-40
- Prodromou, L. (1992). Improving the school environment to reduce school violence: A review of the literature. *Journal of school health*, 79(10), 451-465.